

Nu gläntar vi på dörren till sommaren med bl.a. sköna stunder vid bjärekusten.

Nyhetsbrev nr 11 - 2017 från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget.

Vinjettbilden

tog jag i september förra året. Du minns kanske, att vi under en period den månaden bjöds på en extra sommar. Stilla kvällar vid havet (som på bilden.) Spiegelblankt hav i vilket den dalande solen ritade en solgata. Nu väntar oss en ny sommar med sköna stunder **VID HAVET.**

Ständigt nya läsare

blir det när det gäller mina Nyhetsbrev. Välkommen, du som är debutant. Tidigare brev hittar du på min Hemsida – bjareforlaget.com
Under rubriken Min boklåda senare i detta brev får du information om hur du kan skaffa den nytkomna boken **NÄRA HAVET...trivs jag bäst.**

En särskild Bjäre-hälsning.

Här kommer en bjärehälsning avsedd främst för dig som bor någonstans ute i världen – i Amerika, eller Afrika, eller Asien, eller Australien eller någonstans ute i Europa – och därmed inte har förmånen att uppleva Bjäre just nu – klädd i sin allra finaste dräkt. Bjäre är ju alltid vackert. Nu är det *bedövande* vackert här. Ute på flera fält lyser det intensivt gult från rapsen. I trädgårdarna lyser det från blommande körsbärsträd, syren och alla de övriga träden och buskarna som bidrar till denna symfoni i färger och dofter. Allting har gått så fort. Skräddaren som ville ta ledigt ”mellan hägg och syren” gick i år miste om sin ledighet.

Min tid har inte räckt

för att i tillräcklig omfattning åka runt på halvön tillsammans med kameran och fästa denna skönhet på bild. Har du som läsare lyckats bättre och vill bidra till att fylla igen mina luckor i bildarkivet får du gärna skicka något bild-exempel i ett mejl. (eller på annat sätt.) Bilder som i kommande nyhetsbrev kan berätta om Bjäres skönhet för läsarna som bor i andra länder.

Min boklåda

Boktitel	Ord.pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis...	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	Slutsåld	
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäre historia	330	70
På räls över Hallandsås under 130..	Slutsåld	
NÄRA HAVET trivs jag bäst		330 Ny

Böcker kan beställas direkt hos mig. Mejla till kalle@bjarenet.com. Ange om du hämtar eller vill ha boken hemskickad.

Böckerna finns även i bokhandel i Båstad, Laholm och Ängelholm. Dessutom i Torekovs Turistbyrå, V. Karups Loppisbutik och Restaurang Hovs Hallar.
Boksigtering: Lörd. 27 maj kl. 11-13 i Bjäre Bokhandel i Båstad.

Viktigt meddelande till dig

som förbeställt ett ex av min nya bok *NÄRA HAVET trivs jag bäst* och ännu inte hämtat ditt ex.:

Med tanke på den stora efterfrågan av boken måste jag sätta en tidsgräns för hur länge jag kan hålla reserverade exemplar.

Den gränsen blir **10 juni**.

Välj det sätt som passar dig bäst

när du skall skaffa ditt beställda ex. av boken. Direkt hos mig, Hallavaravägen 102 eller distribution med posten. För det senare behöver jag din postadress.

Har du inte möjlighet att anskaffa ditt ex. av boken innan 10 juni – skicka ett mejl och be mig att hålla ditt ex. till en tid vi kommer överens om.

Har du beställt boken av mig men inköper den på annat håll ber jag dig informera mig, så att jag kan stryka dig från listan.-

Glimtar från 1950-talet.

Under ett sökande i mitt arkiv föll ögonen på en pärm med lokala pressklipp från olika årtionden under 1900-talet. Här har jag plockat några ex ur högen.

Några klipp från åren 1952-1955. Kanske väcker det minnen hos någon. Hör gärna av dig med egna minnen.

1952:

- *Konungens bil, A 2, syntes i Båstad i lördags och väckte naturligtvis uppmärksamhet. Det var drottningen, som tillsammans med sin syster, prinsessan Alice av Grekland, tog sig en titt på den fagra bjärebygden.*
- *Tack vare lyckliga omständigheter fr.o.m. 1 juli i år, är samrealskolan i Båstad ett faktum, sedan ombildning skett från Kommunal Mellanskola.*

- *Parkeringsfrågan är ett problem för turistorten Båstad och att denna fråga tarvar sin lösning är säkert. I år arrangerade myndigheterna parkeringsplatser på den s.k. Dalmanska tomten och detta var ett bra förslag.*

1953:

- *Som bekant har Båstad, som är en av landets ledande turistorter sommartid, de tre senaste åren inte haft förmånen att ha ett vandrarhem. Nu har emellertid avtal träffats mellan Svenska Turistföreningen och herr Gustaf Brandquist, att fastigheten Brunnsparken jämte annex skall apteras till vandrarhem.*

1955:

- *Enligt annons öppnar danspalatset Pershög för vintersäsongen idag med dansafton. Det blir Åke Aldermans eminenta orkester som svarar för dansmusiken.*
- *Andra etappen av ett unikt hamnbygge i Kattvik har avslutats och ute på den 37 meter långa piren ägde i söndags en högtidsstund rum, för en del inbjudna på piren hade dukats långbord bjöds på kaffe med dopp.*
- *Norrvikens Trädgårdar har nu slagit igen portarna för säsongen. En rekordpublik på 100 000 personer beräknas under sommaren ha besökt trädgårdarna.*
- *I söndags förrättade bygdegårdsföreningen i V. Karup invigning av omklädningspaviljongen och entren till idrottsplatsen.
(23 september 1955)*
- *Hovsångerskan Birgit Nilsson och hennes man, direktör Bertil Nicklasson, har befunnit sig i Buenos Aires under striden mellan peronister och rebeller. Enligt vad utrikesdepartementet upplyser är båda välbehållna.
Hovsångerskan flög för någon tid sedan till Buenos Aires för att sjunga på operan där. Det verkar som om de oroliga förhållandena hittills har hindrat hennes gästspel. (24 september 1955.)*
- *Den idrottsplats som båstadborna i så många år väntat på och så innerligt väl behövs, ser nu ut att inom en snar framtid bli verklighet. Platsen har nu dränerats, fotbollsplanen är besädd och löpar-kast- och hoppbanor är färdigställda.*

Badstugefrid och hemlighusfrid.

Nu drar vi oss lite längre bakåt i vår historia. Tar en titt på en alldeles speciell del av vårt kulturarv. Badstugekulturen.

Jag börjar med bastun. Mitt i all den totala brist på renlighet som rått under medeltiden när det gäller såväl den egna kroppen som kläderna, hittar vi kulturen kring bastubadandet som en överraskande "motvikt".

Det tycks av de dokument som finns kring badstugekulturen som att bastubadet inte i första hand handlade om renlighet. Bastun var något vida mer. En samlings- och sällskapsplats.. Ett ställe där man kunde umgås med andra på ett otvunget sätt.

Bastukulturen utvecklades vidare. Exempelvis att man kunde äta och dricka av medhavd mat och dryck i badstugan.

Under renässansen kom en tid med mera lössläpphet i flera avseenden, då män och kvinnor badade nakna tillsammans i "badstugan".

Detta var på den tiden inte så uppseendeväckande. Man var van vid att män och kvinnor bodde tillsammans och sov i samma rum.

Badstugefrid.

Bastun som en närmast helig plats speglas i bl.a. den tidens rättsuppfattning. Att dräpa någon i bastun ansågs särskilt illa och ledde till strängare straff än om dråpet skedde på

annan plats. Bastufriden jämfördes därmed med hemfrid, kyrkofrid och hemlighusfrid. Den som bröt mot någon av dessa fridslagar blev ärelös, dvs allmänt föraktad i samhället.

Våra skolor på farmors mors tid

När 1900-talet inleddes hade det gått endast ett par årtionden sedan begreppen kommun hade börjat användas. Tidigare talade man om socknen. Där var det kyrkan som styrde och ställde. Skola, fattigvård var två stora och tunga uppgifter.

Många av skolorna i Bjäre byggdes under slutet av 1800-talet.

Riksdagsbeslutet om en allmän skola i varje kommun hade kommit 1842. Vissa kommuner byggde sin första skola ganska tidigt. I Torekov hade man byggt en skola redan **före** riksdagsbeslutet 1842. Där var det sjöfarten som skapade en grund för ett intresse att skaffa sig kunskap.

Förändringens århundrade

Tekniska landvinningar under 1900-talet..

- När seklet var ungt skördade bonden med lie. Nu rattar hans barnbarnsbarn med van hand skördetröskan
- När seklet var ungt bar kvinnorna tvätten till bäcken för att skölja. Idag räcker det med ett knapptryck. Tvättmaskinen sköter om såväl tvätt som tork.
- När seklet var ungt var det fortfarande talgljus eller stearinljus som gällde om vi ville få ljus i våra bostäder
- När seklet var ungt förekom fortfarande att barn såldes på auktion. Föräldrar hade tvingats till det förödmjukande och plågsamma beslutet att lämna bort sina barn till den som vid auktionen bjöd lägst – dvs krävde lägst ersättning för att ge barnet mat, kläder och annat som kan räknas till livets nödvändighet.

Så kan uppräknigen fortsätta. Det finns många exempel som ger oss en konkret bild av den totala omvälvning som skett av vårt samhälle under ett århundrade.

Det var INTE bättre förr

Eftersom jag i såväl mina böcker som i Nyhetsbrevet plockat fram företeelser i vår lokala historia, får jag ofta frågan: var det bättre förr?

Gäller det den materiella standarden blir mitt svar förstås ett tveklöst och rungande **NEJ**.

Detta nej gäller för de allra flesta människorna. (Några få var rika och behövde varken svälta eller frysa eller förnedras till att be en fattigvårdsstyrelse om hjälp.)

Under mina grävningar

I arkiven har jag hittat många skildringar av personer som levde i yttersta armod, men som tåligt burit sitt tunga OK. Jag har i tidigare Nyhetsbrev nämnt, att jag skrivit korta biografier om några sådana personer. Jag har samlat dem under rubriken "Min hjälta". När jag i efterhand tog en titt på mina skrivna rader fann jag att alla mina hjältar var kvinnor!

En av dessa hjältar hette Petronella Mörck.

Petronella bodde i byn Mäsinge i V. Karups socken. Hon födde 10 barn. Som ung mor blev hon änka, sedan maken, Karl Mörck, avlidit. Åtta av barnen levde då. De var i åldern 1 – 15 år. Genom att arbeta ihärdigt med de tillfälliga jobb hon kunde få och med en extrem sparsamhet lyckades hon försörja sin stora barnaskara. Det berättas bl.a. att hon kunde gå långa sträckor för att samla ved.

Jag skrev om Petronella i boken *Bilder av ett sekel i Bjäre* efter att ha fått information av en bekant till mig med gedigna kunskaper om Petronella - Ingvar Carlsson.

Det hus där Petronella bodde finns kvar. I det bor nu Kersti Adams Ray, välkänd för alla Sveriges radiolyssnare. När jag träffade Kersti nyligen fick jag veta åtskilligt mer om min hjältinna - Petronella, Nu kan jag komplettera min berättelse.

Skriv gärna om dina hjältar

Det finns förstås flera hjältar i vår lokala historia än de som jag har träffat på i arkiven. Har du sådana uppgifter – skriv gärna och berätta.

Förändringens århundrade

Nu kommer jag på mig själv med att jag ofta varit inne på just detta ämne – förändringens århundrade. Jag skriver om det bl.a. i boken *Vår bjärehistoria i bild*. Även i *Bilder att ett sekel i Bjäre*.

Ett näraliggande tema finns i boken om järnvägen över Hallandsås under 130 år, liksom i *Strövtåg i Bjäres historia* och i "Så blev Båstad tennis". Kort sagt: i alla min böcker...!!

Var allting sämre förr?

Den frågan får jag förstås ofta. Jag har då understrukit, att det var sämre förr när det gäller den MATERIELLA standarden.

Dokumentet säger att ALLT inte var sämre förr. Människorna var inte mindre lyckliga förr. I många fall var det tvärtom.

På den tiden gick man inte "i väggen" på grund psykisk press och stress.

Dock skall påpekas, att det på den tiden fanns "många andra väggar att gå in i": Väggar som bestod av alltför tungt kroppsarbete, värk i leder. Sjukdomar. För kvinnorna alltför många barnafödslar. Stor barnadödlighet. Undernäring.

Oro för sjukdom, arbetslöshet, svält, sjukdom. Det fanns på den tiden mycket som kunde framkalla stress och "väggar att gå in i..."

Att jag i mina böcker ofta återkommit till just 1900-talet beror bl.a. på, att 1900-talet i vissa avseenden är unikt i vår historia. Inga tidigare generationer i vår historia har fått uppleva så stora skillnad mellan sin barndoms levnadsförhållanden och det som gällde på ålderdomen.

Förändring innebär påfrestning

Många förändringar har varit till det bättre. Samtidigt: Förändring i sig innebär påfrestning för människor som drabbas..

Många av dagens psykiska problem och oro kan ha sina rötter i det faktum att människan som biologisk varelse inte är skapad för så stora omvälvningar i sin livsmiljö.

Språklådan

Har ju då och då dykt upp i mina brev. Den här gången handlar det om de olika dialekter som förr var mycket framträdande på bjärehalvön.

Gårdsgård utgjorde språkgräns.

Förr var gränserna mellan de olika dialekterna i bjärehalvön mycket tydligare än nu. Särskilt tydlig var gränsen mellan två områden på halvön. På den norra sidan om gränsen fanns bl.a. V. Karup och Hov. Söder om gränsen hittar vi Grevie och Förslöv.

Om skillnaderna i språk mellan dessa två områden har bl.a. språkforskaren i Lund, Ingemar Ingers skrivit.

Låt oss ta några konkreta exempel:

Orden sax, strax slakta blev på den norra sidan sajs, strajs, slajta medan man söder om gränsen uttalade orden sas, stras, slata.

I V.karup-Hov blev många vokaler uttalade som diftonger, medan man i Grevie-Förslöv hade en lång vokal utan diftong. Luka blev i V. Karup löuga med man i Grevie sa låga. Ordet helg blev häijl respektive häl. Ordet själv blev säjl resp. säl.

Tungspets-r i Bjäre!

Det mest överraskande när det gäller riktigt gamla bjäredialekter är, att man använde tungspets-r !! Det sättet att uttala bokstaven r känner vi ju till från vissa delar av Blekinge och i nordöstra Skåne.

Medan tungspets- r dröjt sig kvar länge i Blekinge – bl.a. på Listerlandet – har de för länge sedan försvunnit ur bjäredialekten.

Di forstaur ente sprauged

Språkforskaren Ingemar Ingers har gett oss mycket kunskap om gångna tiders bjäredialekter. I vissa avsnitt bygger han sina redovisningar på uppteckningar som gjorts av en bjärebo, Peter Larsson.

Följande citat är hämtade just från Peter Larssons uppteckningar:

Udhäringane dai se Gräve. Sönnante tala di ente sprauged, forr darr e engen som kan stava te ”ja”. Udhäringana dai si ”ja”.

Vilka var udhäringar?

Det var invånarna i socknarna, Hov, V. Karup och Torekov som kallades udhäringar.

Skillnaden mellan ja och ja.

Det går inte att förklara i skrift. Det skall höras. Äldre invånare i de berörda socknarna vet vad jag menar.

Ett ja från en greviebo lät inte som ett ja från en V. Karupsbo I Grevie gällde öppet a-ljud medan V. Karupsbon använde slutet a.

Den här mycket tydliga språkgränsen gick (går?) mellan Grevie och V. Karup.

Nyhetsbrevet. Tipsa gärna

personer i din bekantskapskrets om möjlighet att komma med på listan för utskick av mina Nyhetsbrev. Allt jag behöver är personens e-postadress. Gärna även namn.

Kalle

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad
kalle@bjarenet.com
Tel. 0431-365332